

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 czerwca 2024 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Agnieszka Żywicka (przewodniczący)

SSN Jarosław Sobutka

SSN Robert Stefanicki (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania M. G.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziału w Poznaniu

o podleganie ubezpieczeniu społecznemu,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń

Społecznych w dniu 19 czerwca 2024 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu

z dnia 1 czerwca 2022 r., sygn. akt III AUa 4/21,

I. uchyla zaskarżony wyrok i zmienia poprzedzający go wyrok Sądu Okręgowego w Poznaniu z dnia 13 listopada 2020 r., sygn. akt VII U 92/19 w ten sposób, że oddala odwołanie M. G. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu z dnia 16 listopada 2018 r., znak 598/2018;

II. zasądza od odwołującego się M. G. na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu 240 (dwieście czterdzieści) złotych wraz z odsetkami z art. 98 § 1¹ k.p.c. tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.

Jarosław Sobutka Agnieszka Żywicka Robert Stefanicki

UZASADNIENIE

Decyzją z 16 listopada 2018 r. nr [...] Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu, na podstawie art. 83 ust. 1 pkt 1-3 oraz art. 6 ust. 1 pkt 5, art. 8 ust. 6 pkt 4, art. 9 ust. 1 i 1a, art. 12 ust. 1, art. 18 ust. 8 i 9, art. 20 pkt 1 ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (dalej jako ustawa systemowa), art. 104 ust. 1 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy, art. 81 ust. 2 ustawy z 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych stwierdził że M. G. jako wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, tj. emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu: od 9 maja 2014 r. do 24 maja 2014 r., od 30 czerwca 2014 r. do 29 grudnia 2014 r., od 27 lutego 2015 r. do 2 sierpnia 2015 r., od 10 grudnia 2015 r. do 3 czerwca 2016 r., od 15 maja 2017 r. do 3 października 2017 r. oraz nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, tj. emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu: od 25 maja 2014 r. do 29 czerwca 2014 r., od 30 grudnia 2014 r. do 26 lutego 2015 r., od 3 sierpnia 2015 r. do 9 grudnia 2015 r., od 4 czerwca 2016 r. do 14 maja 2017 r., od 4 października 2017 r., także określił za ten czas podstawę wymiaru składek.

Odwołanie od powyższej decyzji wywiódł M. G., wnosząc o jej uchylenie w całości oraz o zasądzenie od organu rentowego na swoją rzecz kosztów postępowania według norm przepisanych. W piśmie procesowym z 15 maja 2019 r. doprecyzował, że wnosi o zmianę zaskarżonej decyzji z 16 listopada 2018 r. w części odnoszącej się do okresu od maja 2014 r. do lutego 2016 r. poprzez uznanie, że w tym okresie jako wspólnik jednoosobowej spółki z o.o. nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym i obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu, ponieważ nie prowadził pozarolniczej działalności gospodarczej. Podał, że nie kwestionuje ustaleń organu rentowego dotyczących wyliczenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz P. za

okres od marca 2016 r. do 13 stycznia 2018 r. oraz od 21 maja 2018 r. do 22 maja 2018 r.

Wyrokiem z 13 listopada 2020 r. (VII U 92/19) Sąd Okręgowy w Poznaniu zmienił zaskarżoną decyzję w ten sposób, że stwierdził, że M. G. jako wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, tj. emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu: od 15 lutego 2016 r. do 3 czerwca 2016 r., od 15 maja 2017 r. do 3 października 2017 r., nie podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym, tj. emerytalnemu, rentowym, wypadkowemu: od 9 maja 2014 r. do 14 lutego 2016 r., od 4 czerwca 2016 r. do 14 maja 2017 r., od 4 października 2017 r. oraz wskazał na podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne, tj. emerytalne, rentowe, wypadkowe i Fundusz P. oraz na ubezpieczenie zdrowotne za miesiące od lutego do czerwca 2016 r., od maja 2017 r., do stycznia 2018 r., a także za maj 2018 r.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny i prawny. M. G. urodził się [...]r., jest obywatelem Islamskiej Republiki Iranu; ukończył wyższe studia w A., z zawodu jest inżynierem gazownictwa; posługuje się językiem angielskim, tureckim, kurdyjskim, perskim i w stopniu podstawowym polskim. 1 kwietnia 2014 r. przed notariuszem zawiązał spółkę pod firmą V. sp. z o.o. (dalej jako spółka V.) na czas nieograniczony. Kapitał zakładowy spółki wynosi 5.000 zł i dzieli się na 100 równych udziałów, które odwołujący obejmuje. 9 maja 2014 r. spółka została zarejestrowana w rejestrze przedsiębiorców Krajowego Rejestru Sądowego. Przeważającym przedmiotem działalności spółki - jak wynika z biznesplanu - miał być import z Islamskiej Republiki Iranu suszonych owoców. Spółka nie zatrudniała pracowników i faktycznie do lutego 2016 r. nie prowadziła działalności. 22 maja 2014 r. odwołujący wystąpił z wnioskiem o udzielenie zezwolenia na pobyt czasowy na terytorium Polski w celu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, 22 sierpnia 2014 r. Wojewoda Wielkopolski wydał decyzję, na podstawie, której odmówił wnioskodawcy zezwolenia na pobyt czasowy na terytorium Polski i prowadzenie działalności gospodarczej. Po ponownym rozpatrzeniu sprawy decyzją z 12 grudnia 2014 r. Wojewoda Wielkopolski odmówił wnioskodawcy zezwolenia na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej, decyzją z 19 marca 2015 r. Szef do Spraw Cudzoziemców utrzymał w mocy decyzję Wojewody Wielkopolskiego z 12 grudnia 2014 r., a

wyrokiem z 27 października 2015 r. Wojewódzki Sąd Administracyjny oddalił skargę odwołującego na decyzję z 19 marca 2015 r. W dniu 25 maja 2014 r. odwołujący opuścił Polskę. W dniu 29 czerwca 2014 r. wrócił do Polski i przebywał na terenie kraju do 30 grudnia 2014 r., z przerwami do 3 sierpnia 2015 r., a następnie wyjechał do Iranu i wrócił do Polski 9 grudnia 2015 r. Decyzją z 24 kwietnia 2017 r. Wojewoda Wielkopolski, po rozpoznaniu wniosku odwołującego z 20 września 2016 r. odmówił wnioskodawcy wydania zezwolenia na pobyt czasowy na terytorium Polski w celu prowadzenia działalności gospodarczej, uznając, że brak zabezpieczenia finansowego spółki, jak również dotychczasowe działania podejmowane przez wnioskodawcę nie dają gwarancji do dalszego rozwoju spółki. V. sp. z o.o. nie generowała żadnego dochodu. Decyzją z 27 kwietnia 2018 r. Szef do Spraw Cudzoziemców, po rozpatrzeniu odwołania utrzymał w mocy decyzję Wojewody Wielkopolskiego z 24 kwietnia 2017 r.

Od 2014 r. M. G. jako wspólnik jednoosobowej spółki V. złożył następujące dokumenty: ZUS ZIPA z 18.08.2017 r., ZUS ZIUA z 16.09.2016 r., ZUS ZIFA z 21.03.2016 r. (data powstania obowiązku ubezpieczeń - od 1.03.2016 r.), z 25.05.2018 r. (data powstania obowiązku ubezpieczeń - od 21.05.2018 r.), ZUS ZUA: z 21.03.2016 r. (data powstania obowiązku ubezpieczeń - od 1.03.2016 r.), z 5.02.2018 r. (data powstania obowiązku ubezpieczeń - od 15.05.2017 r.), ZUS ZZA: z 14.07.2017 r. (data powstania obowiązku ubezpieczeń - od 15.05.2017 r.), z 6.02.2018 r. (data powstania obowiązku ubezpieczeń - od 4.10.2017 r.), z 25.05.2018 r. (data powstania obowiązku ubezpieczeń - od 21.05.2018 r.), ZUS ZWUA: z 14.07.2018 r. (wyrejestrowanie z ubezpieczeń od 14.07.2017 r.), z 5.02.2018 r. (wyrejestrowanie z ubezpieczeń 15.05.2017 r.), z 6.02.2018 r. (wyrejestrowanie z ubezpieczeń od 4.10.2017 r.), z 8.02.2018 r. (wyrejestrowanie z ubezpieczeń od 13.01.2018 r.), z 25.05.2018 r. (wyrejestrowanie z ubezpieczeń od 22.05.2018 r.), ZUS ZWPA: z 8.02.2018 r. (wyrejestrowanie z ubezpieczeń od 13.01.2018 r.), z 25.05.2018 r. (wyrejestrowanie z ubezpieczeń od 22.05.2018 r.), dokumenty rozliczeniowe: ZUS DRA z kodem 0543 0 0 za miesiące: 03/2016, 05-12/2017, 05/2018. W 2014 roku spółka V. nie prowadziła działalności. Z analizy rachunku zysków i strat oraz bilansu za rok 2014 wynika, że spółka nie osiągnęła przychodów i nie poniosła kosztów. Spółka nie posiadała środków trwałych. W dniu

10 marca 2016 r. zarząd spółki złożył do sądu rejestrowego sprawozdanie finansowe spółki za okres od 9 maja 2014 r. do 31 grudnia 2014 r. wraz z uchwałą nr 1 Zgromadzenia Wspólników z 8 marca 2016 r. w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego i podziału zysku za 2014 r. i sprawozdania z działalności spółki za ww. okres. Postanowieniem z 21 marca 2016 r. Sąd Rejonowy dokonał wpisu wzmianki o złożeniu sprawozdania finansowego za okres od 9 maja 2014 r. do 31 grudnia 2014 r. W 2015 r. spółka nie prowadziła działalności gospodarczej, nie wypracowała zysku i nie poniosła straty, co potwierdza analiza rachunku zysków i strat oraz bilansu za rok 2015 wynika, że spółka nie osiągnęła przychodów i nie poniosła kosztów. Spółka nie posiadała środków trwałych. W dniu 13 lipca 2016 r. zarząd spółki złożył do sądu rejestrowego sprawozdanie finansowe spółki za okres od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. wraz z uchwałą nr 1 Zgromadzenia Wspólników z 1 czerwca 2016 r. w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego i podziału zysku za 2015 r. i sprawozdaniem z działalności spółki za ww. okres. Postanowieniem z 1 sierpnia 2016 r. Sąd Rejonowy dokonał wpisu wzmianki o złożeniu sprawozdania finansowego za okres od 1 stycznia 2015 r. do 31 grudnia 2015 r. Jak wynika z zeznania podatkowego CIT 8 w roku podatkowym 2015, spółka nie osiągnęła przychodu podlegającego opodatkowaniu podatkiem dochodowym od osób prawnych w kwocie nie niższej niż 12-krotność przeciętnego wynagrodzenia w województwie wielkopolskim.

W dniu 14 marca 2016 r. M. G. zawarł z A. K. prowadzącą działalność gospodarczą pod firmą A. umowę o prowadzenie i przechowywanie ewidencji księgowej. W ramach umowy A. K. prowadziła księgę rachunkową spółki, prowadziła i przechowywała dokumentację podatkową, sporządzała deklaracje podatkowe, udzielała odwołującemu porad związanych z prowadzoną działalnością gospodarczą. W spotkaniach z księgową uczestniczyła K. O., znajoma odwołującego, która pełniła wówczas rolę tłumacza. W zeznaniu podatkowym PIT-37 za rok 2016 odnotowano dochód odwołującego po odliczeniach w wysokości 1.026,25 zł. W zeznaniu podatkowym PIT-37 za rok 2017 odnotowano dochód odwołującego po odliczeniach w wysokości 4.686,76 zł. W zeznaniu podatkowym PIT-37 za rok 2018 odnotowano dochód odwołującego po odliczeniach w wysokości 8.522,08 zł.

W dniu 15 lutego 2016 r. brat odwołującego, na jego zlecenie, złożył u R. D. obywatela Islamskiej Republiki Iranu w imieniu spółki zamówienie na dostawę 4.552 puszek koncentratu pomidorowego, o wadze 20500 kg. Zamówiony produkt został wyprodukowany 28 lutego 2016 r. i zapakowany przez firmę transportową 7 marca 2016 r. i w tym dniu została wystawiona faktura. W dniu 23 marca 2016 r. do Polski przyjechał tir koncentratu pomidorowego w puszkach. Odwołujący zajął się sprzedażą dostarczonego towaru. W sprawozdaniu finansowym za rok 2016 odnotowano, że spółka prowadziła działalność gospodarczą w zakresie handlu detalicznego i hurtowego artykułów spożywczych. Spółka posiadała samochód osobowy, który był amortyzowany oraz niespłaconą pożyczkę w wysokości 14.986,75 zł. W rachunku zysków i strat za okres od 1 stycznia 2016 r. do 31 sierpnia 2016 r. spółka wygenerowała stratę w kwocie 19.309,77 zł. Na dzień 31 grudnia 2016 r. aktywa spółki to 61.783,38 zł, pasywa to 61.783,38 zł. W dniu 17 maja 2017 r. zarząd spółki złożył do sądu rejestrowego sprawozdanie finansowe spółki za okres od 1 stycznia 2016 r. do 31 grudnia 2016 r. wraz z uchwałą nr 1 Zgromadzenia Wspólników z 16 maja 2017 r. w sprawie zatwierdzenia sprawozdania finansowego i podziału zysku za 2016 rok. Zarządzeniem z 21 czerwca 2017 r. Referendarz sądowy zwrócił wniosek sygn. PO VIII Ns-Rej. KRS [...].

Spółka została zarejestrowana w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych 10 marca 2016 r. Odwołujący złożył zgłoszenie rejestracyjne w zakresie podatku od towarów i usług VAT-R. W dniu 13 stycznia 2018 r. działalność spółki została zawieszona, co potwierdza wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym z 5 lutego 2018 r. Spółka wznowiła działalność 21 maja 2018 r., co potwierdza wpis w Krajowym Rejestrze Sądowym z 30 sierpnia 2018 r. Działalność spółki została ponownie zawieszona 22 maja 2018 r., jak wynika ze wpisu w Krajowym Rejestrze Sądowym z 31 sierpnia 2018 r. Obecnie spółka nie prowadzi działalności. Decyzją z 5 września 2019 r. Wojewoda Wielkopolski udzielił odwołującemu zezwolenia na pobyt czasowy na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej do 4 września 2022 r., w związku z pozostawaniem w związku małżeńskim z D. G. z domu K. zawartym 20 października 2018 r.

Decyzją z 30 sierpnia 2018 r., znak: [...], adresowaną do M. G. Zakład Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddział w Poznaniu określił wysokość należności z

tytułu składek za okres od maja 2014 r. do lutego 2016 r. w tym: - na ubezpieczenia społeczne (zakres nr deklaracji 01-39) w kwocie 14.918,15 zł oraz należne odsetki w kwocie 3.979,00 zł, ubezpieczenie zdrowotne (zakres nr deklaracji 01-39) w kwocie 5.853,08 zł oraz należne odsetki w kwocie 1.548,00 zł, Fundusz P. (zakres nr deklaracji 01-39) w kwocie 1.243,97 zł oraz należne odsetki w kwocie 332,00 zł. Odwołujący wniósł od przedmiotowej decyzji odwołanie do Sądu. Sprawa jest w toku i została zawieszona do czasu prawomocnego zakończenia niniejszego postępowania. Pismem z 20 czerwca 2018 r. organ rentowy ustalił dla M. G. jako współnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością prowadzącego pozarolniczą działalność gospodarczą schemat podlegania do ubezpieczeń społecznych zgodnie, z którym odwołujący winien podlegać obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od 9 maja 2014 r., tj. od daty uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego do 3 października 2017 r., tj. do dnia poprzedzającego dzień, od którego uzyskał zezwolenie na pracę i pracował na podstawie umowy o pracę z G. Sp. z o.o. Organ rentowy ustalił, że zezwolenie na pracę typ A nr [...] odwołujący otrzymał na okres od 4 października 2017 r. do 3 kwietnia 2019 r. Od 1 kwietnia 2018 r. do 30 czerwca 2018 r. odwołujący był zatrudniony w pełnym wymiarze czasu pracy u płatnika. H.. W dniu 17 września 2018 r. odwołujący złożył wniosek o wydanie decyzji w sprawie ustalenia schematu podlegania do ubezpieczeń społecznych dla niego jako współnika jednoosobowej spółki z o.o.

Na wstępie rozważań prawnych Sąd Okręgowy podkreślił, że ostatecznie odwołujący wnosil o stwierdzenie, że nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (wskazanym przez organ) od 9 maja 2014 r., tj. od daty rejestracji spółki do 22 marca 2016 r., podnosząc, że w tym czasie spółka nie prowadziła pozarolniczej działalności gospodarczej. Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie było zatem to, czy organ rentowy zasadnie przyjął, że odwołujący M. G. jako współnik jednoosobowej spółki z o.o. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie do 22 marca 2016 r. (co z kolei miało wpływ na ustaloną podstawę wymiaru na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne tj. emerytalne, rentowe, wypadkowe i Fundusz P. oraz na ubezpieczenie zdrowotne). Sąd I instancji podał, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i

rentowe dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą zgodnie z art. 18 ust. 8 ustawy systemowej stanowi kwota zadeklarowana, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Za miesiąc, w którym nastąpiło odpowiednio objęcie ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi lub ich ustanie i jeżeli trwały one tylko przez część miesiąca, kwotę najniższej podstawy wymiaru składek zmniejsza się proporcjonalnie, dzieląc ją przez liczbę dni kalendarzowych tego miesiąca i mnożąc przez liczbę dni podlegania ubezpieczeniu (ust. 9). Pojęcie osoby prowadzącej działalność pozarolniczą zostało zdefiniowane na potrzeby ustawy systemowej w jej art. 8 ust. 6 i dotyczy osób wykonujących różnego rodzaju działalność na własny rachunek. W przypadku osób, o których mowa w art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej, mowa jest jedynie o wspólniku jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz wspólnikach spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej. Przepis ten nie uzależnia podlegania tych osób ubezpieczeniom społecznym od prowadzenia działalności przez wskazane spółki. Wskazuje zatem, że tytułem do podlegania ubezpieczeniom społecznym jest sam status osoby, o której mowa w ww. przepisie. Pogląd ten jest ugruntowany w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów administracyjnych i Sądu Najwyższego. W ustawie systemowej zachodzi wyraźne wydzielenie określonego kręgu wspólników jako podlegających ubezpieczeniom społecznym z uwagi na ich status w tych spółkach (art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4) od innych osób prowadzących pozarolniczą działalność, do których należą wspólnicy spółek cywilnych prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą na podstawie przepisów o działalności gospodarczej (art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 1). Za dzień rozpoczęcia działalności - stosownie do treści art. 13 pkt 4 ustawy systemowej - przyjąć należy dzień uzyskania statusu wspólnika spółki, a za dzień jej zaprzestania, dzień utraty tego statusu.

W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie, na skutek luki ustawowej (niedopatrzenia ustawodawcy) doszło do sytuacji w sposób oczywisty niesprawiedliwej i aksjologicznie nieakceptowalnej, bowiem z jednej strony organy państwa odmawiały odwołującemu prawa pobytu w Polsce celem prowadzenia działalności gospodarczej, a z drugiej, (*post factum*) nakładały na niego obowiązki związane z ustaleniem, że taką działalność gospodarczą prowadził (czy raczej,

związane z ustaleniem, że w świetle przepisów ustawy winien być traktowany jak osoba prowadząca działalność gospodarczą). Taka sytuacja była konsekwencją brzmienia wskazanego wyżej art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej i przyjętej tam fikcji, że jedyny wspólnik spółki z o.o. z mocy prawa jest uważany za osobę prowadzoną działalność gospodarczą. Sam organ rentowy dostrzegł wskazaną z punktu widzenia aksjologicznego nieakceptowalną sytuację, bowiem pomimo wyraźnego przepisu, jak wskazał „w drodze wyjątku”, wyłączył niektóre okresy podlegania, a w zakresie spornym w niniejszej sprawie (to jest do marca 2016 r., były to okresy, w których odwołujący nie przebywał w Polsce). Sam organ zatem, nie uzasadniając tego jednak w sposób szczegółowy, przełamał w swojej interpretacji językową wykładnię art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej. Jednocześnie, w decyzji odniesiono się również do okresów późniejszych, w tym do okresów zawieszenia prowadzenia działalności gospodarczej.

Sąd Okręgowy podkreślił, że nie ulega wątpliwości, że od początku rejestracji spółka nie prowadziła działalności gospodarczej. Stan taki można porównać do pozornego zawiązania spółki, czy do stanu zawieszenia prowadzenia działalności gospodarczej. W tym kontekście wykładnia art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej nabiera szczególnego znaczenia. Spółka prawa handlowego może (i w kwestionowanym okresie mogła) zawiesić działalność, co wynikało z treści art. 14a ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej. Z kolei zgodnie z treścią art. 36a ust. 2 ustawy systemowej skutkiem tego zawieszenia byłoby ustanie obowiązku ubezpieczeń społecznych. Podejmując, na gruncie niniejszej sprawy, próbę wykładni art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej trzeba mieć na uwadze również inne przepisy, a także – zdaniem Sądu – obowiązek wykładni prokonstytucyjnej. Zgodnie z art. 37 ust. 1 Konstytucji kto znajduje się pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji, natomiast wyjątki od tej zasady, odnoszące się do cudzoziemców, określa ustawa (art. 37 ust. 2). Odwołujący właśnie w swoim prawie prowadzenia działalności gospodarczej został ograniczony, a to na podstawie ustawy o cudzoziemcach, zmaterializowanej w kolejnych decyzjach wojewody. Zgodnie z treścią art. 22 Konstytucji ograniczenie wolności działalności gospodarczej jest dopuszczalne tylko w drodze ustawy i tylko ze względu na ważny interes publiczny. Z kolei zgodnie z treścią art. 31 ust. 3

Konstytucji ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw. Nie można obciążać cudzoziemca negatywnymi konsekwencjami niespójnego ustawodawstwa (i stosowania prawa w taki sposób), czego skutkiem jest jednocześnie obciążenie obowiązkami wynikającymi z podlegania ubezpieczeniom z tytułu prowadzenia działalności gospodarczej, przy jednoczesnym zakazywaniu pobytu w Polsce celem prowadzenia tej działalności. Jest to sytuacja wewnętrznie sprzeczna, a przyjęcie, że odwołujący byłby (pomimo braku zezwolenia na pobyt w Polsce w celu prowadzenia działalności gospodarczej) zobowiązany do opłacania danin z tytułu tej „zakazanej” działalności, pozostaje wykładnią prowadzącą do absurdu, a zatem wykładnią, którą należy odrzucić. Proces wykładni prawa zaczyna się najczęściej od dyrektyw językowych, ale nie powinien się do nich ograniczać. Normę prawną rekonstruuje się z całokształtu obowiązujących przepisów prawnych, a wykładnia prawa będąc operacją myślową dokonywaną przy wykorzystaniu wszystkich trzech grup dyrektyw interpretacyjnych (językowych, systemowych, funkcjonalnych), nie może ograniczać się do wykładni językowej jednego przepisu. Jest to operacją w toku, której dokonuje się przekładu zbioru przepisów prawa stanowionego, na zbiór norm postępowania równoznaczny jako całość z danym zbiorem przepisów.

Sąd I instancji zwrócił uwagę na decyzje, które wydał Wojewoda Wielkopolski, Szef do Spraw Cudzoziemców oraz wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego, co zdaniem Sądu musiało prowadzić do wniosku, że odwołujący, co do zasady, nie podlegał ubezpieczeniom społecznym w okresach, w których odmówiono mu pobytu w Polsce celem prowadzenia działalności gospodarczej i w okresach, kiedy działalność przez spółkę nie była prowadzona. Nie można bowiem usprawiedliwić dokonania takiej wykładni art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej, która nakazuje objęcie obowiązkowymi ubezpieczeniami wynikającymi z prowadzonej działalności gospodarczej przy jednoczesnym zakazie pobytu w Polsce celem wykonywania tej działalności. Jednocześnie jednak nie ulegało wątpliwości, że w dniu 15 lutego 2016 r. podjęto pierwsze działania związane ze sprowadzeniem koncentratu do Polski. Od

tej daty zatem spółka prowadziła działalność i od tej daty należy przyjąć, że odwołujący miał status wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, prowadzącą działalność gospodarczą. W ocenie Sądu Okręgowego nie można było, jak tego domagał się odwołujący, uznać, że nie podlegał on ubezpieczeniom, aż do momentu przywiezienia do Polski koncentratu pomidorowego. Działania związane ze sprowadzeniem tego koncentratu miały miejsce już wcześniej i jak ustalono, nastąpiło to 15 lutego 2015 r.

Sąd I instancji uznał, że od 9 maja 2014 r. do 14 lutego 2016 r. odwołujący jako wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością faktycznie nie prowadził działalności gospodarczej. Po pierwsze, nie świadczył w tym czasie żadnych usług, nie uzyskał żadnych przychodów, ale również żaden dowód w sprawie nie wskazuje na to, by we wskazanym okresie odwołujący był w gotowości do jej prowadzenia, która prowadziłaby w ostateczności do uzyskania przychodów. W tym czasie, jak wynika ze sprawozdań finansowych z analizy rachunku zysków i strat, bilansu za rok 2014 i za rok 2015 oraz zeznań odwołującego spółka do 14 lutego 2016 r. nie osiągnęła przychodów i nie poniosła kosztów. Odwołujący nie uzyskiwał przychodów ani nawet nie ponosił wydatków w związku z zarejestrowaną działalnością gospodarczą. W toku postępowania Sąd Okręgowy zobowiązał organ rentowy do hipotetycznego wskazania podstawy wymiaru w różnych wariantach, w tym - przy założeniu, że odwołujący podlegał ubezpieczeniom od dnia 15 lutego 2016 r. Zasadnicza zmiana wskazana w wyroku dotyczy tego, że Sąd Okręgowy uznał, że do dnia 14 lutego 2016 r. nie prowadził działalności gospodarczej, co rzutowało na wysokość podstawy wymiaru składek.

Apelację od powyższego wyroku wniósł Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a mianowicie art. 233 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. i art. 229 k.p.c. polegające na niewyjaśnieniu wszystkich istotnych dla rozstrzygnięcia okoliczności w sprawie z jednoczesnym stwierdzeniem sprzeczności ustaleń i rozstrzygnięcia Sądu z zebrany w tej sprawie materiałem dowodowym, a także przez wyciągnięcie przez Sąd błędnych wniosków, niewynikających ze zgromadzonego materiału dowodowego oraz błędną wykładnię przepisów prawa materialnego, tj. art. 8 ust. 6 pkt 4 w zw. z art. 13 pkt 4 ustawy systemowej oraz

art. 142 ustawy z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach i wskutek tego błędne przyjęcie, że odwołujący nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym w podanych okresach, podczas gdy postępowanie dowodowe oraz obowiązujące w tym zakresie przepisy wykazują zupełnie coś przeciwnego, a mianowicie, że cudzoziemiec podlega obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym od momentu uzyskania statusu wspólnika spółki, a status ten nie jest uzależniony od uzyskania zezwolenia na pobyt czasowy w celu prowadzenia działalności gospodarczej.

Sąd II instancji orzekł, że apelacja organu rentowego była bezzasadna i podlegała oddaleniu. W ocenie tego Sądu, rozstrzygnięcie Sądu I instancji jest oczywiście prawidłowe, właściwie przeprowadził on postępowanie dowodowe, dokonał trafnej oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego i w konsekwencji prawidłowo ustalił stan faktyczny sprawy i zastosował prawo materialne. Sąd Apelacyjny w całości podzielił ustalenia i rozważania Sądu Okręgowego, wobec niewątpliwego wyjaśnienia wszystkich istotnych okoliczności sprawy, nie widział też konieczności uzupełniania postępowania dowodowego. Ostatecznie odwołujący wnosił o stwierdzenie, że nie podlegał obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym (wskazanym przez organ) od 9 maja 2014 r., tj. od daty rejestracji spółki do 22 marca 2016 r., podnosząc, że w tym czasie spółka nie prowadziła pozarolniczej działalności gospodarczej.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi. Przepis art. 8 ust. 6 pkt 1 ustawy systemowej stanowi, iż za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się osobę prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą w świetle przepisów o działalności gospodarczej lub innych przepisów szczególnych. W myśl art. 12 ust. 1 ustawy obowiązkowo ubezpieczeniu wypadkowemu podlegają osoby podlegające ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym. Na podstawie art. 9 ust. 1 i ust. 1a ustawy systemowej, osoba, o której mowa w art. 6 ust. 1 pkt 1 spełniająca jednocześnie warunki do objęcia jej obowiązkowo ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi z innych tytułów, jest obejmowana ubezpieczeniami tylko ze stosunku pracy, chyba że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe

z tytułu stosunku pracy w przeliczeniu na okres miesiąca jest niższa od kwoty minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalonego na podstawie odrębnych przepisów (art. 18 ust. 4 pkt 5a). Może ona dobrowolnie, na swój wniosek, być objęta ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi również z innych tytułów. Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe dla osób prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą zgodnie z art. 18 ust. 8 ustawy systemowej stanowi kwota zadeklarowana, nie niższa jednak niż 60% prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego. Za miesiąc, w którym nastąpiło odpowiednio objęcie ubezpieczeniami emerytalnym i rentowymi lub ich ustanie i jeżeli trwały one tylko przez część miesiąca, kwotę najniższej podstawy wymiaru składek zmniejsza się proporcjonalnie, dzieląc ją przez liczbę dni kalendarzowych tego miesiąca i mnożąc przez liczbę dni podlegania ubezpieczeniu (ust. 9).

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu I instancji zaprezentowane w uzasadnieniu wyroku, że w niniejszej sprawie, na skutek luki ustawowej (niedopatrzenia ustawodawcy) doszło do sytuacji w sposób oczywisty niesprawiedliwej i aksjologicznie nieakceptowalnej, bowiem z jednej strony organy państwa odmawiały odwołującemu prawa pobytu w Polsce celem prowadzenia działalności gospodarczej, a z drugiej nakładały na niego obowiązki, związane z ustaleniem, że taką działalność gospodarczą prowadził czy raczej, związane z ustaleniem, że w świetle przepisów ustawy winien być traktowany, jak osoba prowadząca działalność gospodarczą. Taka sytuacja była konsekwencją brzmienia wskazanego wyżej art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej i przyjętej tam fikcji, że jedyny wspólnik spółki z o.o. z mocy prawa jest uważany za osobę prowadzącą działalność gospodarczą. Z materiału dowodowego zgromadzonego w aktach sprawy wynika, że 23 marca 2016 r. do Polski przyjechał tir koncentratu pomidorowego w puszkach, a odwołujący zajął się sprzedażą dostarczonego towaru, tj. de facto od podjęcia przez odwołującego pierwszych czynności związanych z prowadzeniem działalności spółki należy uznać, że od tego momentu podlega obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym. Sąd Apelacyjny podkreśla, że ostatecznie odwołujący przyznał, że od faktycznego podjęcia przez niego czynności w spółce winien podlegać ubezpieczeniom społecznym. W okresie od 2014 r. do 2015 r. odwołujący nie podjął żadnych czynności związanych z faktycznym

rozpoczęciem prowadzenia działalności gospodarczej, poprzestając jedynie na założeniu spółki i jej zarejestrowaniu. Dopiero w momencie podjęcia rozmów w sprawie zamówienia puszek z pastą pomidorową 15 lutego 2016 r. rozpoczął on prowadzenie działalności gospodarczej. Natomiast wcześniejszy okres tj. od momentu zarejestrowania spółki do lutego 2016 r. jest tzw. okresem domniemania prowadzenia działalności gospodarczej, który nie znalazł potwierdzenia w zgromadzonym materiale dowodowym.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że Sąd I instancji przeprowadził wszystkie dowody zawnioskowane przez strony. Z kolei zgodnie z zasadą swobodnej oceny dowodów, sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania na podstawie „wszechstronnego rozważenia zebranego materiału”, a zatem, jak podkreśla się w orzecznictwie, z uwzględnieniem wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu, jak również wszelkich okoliczności przeprowadzone postępowanie dowodowe, w ocenie Sądu Apelacyjnego, wykazało, że odwołujący od 9 maja 2014 r. do 14 lutego 2016 r. jako wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością faktycznie nie prowadził działalności gospodarczej, albowiem nie świadczył w tym czasie żadnych usług, nie uzyskał żadnych przychodów oraz żaden dowód w sprawie nie wskazuje na to, by w ww. okresie odwołujący był w gotowości do jej prowadzenia, która prowadziłaby finalnie do uzyskania przychodów. Jednocześnie jednak ostatecznie odwołujący nie kwestionował, że w dniu 15 lutego 2016 r. podjęto pierwsze działania związane ze sprowadzeniem pasty pomidorowej z Iranu do Polski, zatem od tej daty spółka faktycznie prowadziła działalność i od tej daty należy przyjąć, że odwołujący miał status wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, prowadzącą działalność gospodarczą. Ponowna analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, a także zarzutów podniesionych w apelacji prowadzi w ocenie Sądu Apelacyjnego do wniosku, że zaskarżony wyrok Sądu Okręgowego jest prawidłowy.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego złożył organ rentowy. Oparł ją na naruszeniu prawa materialnego tj. art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej przez błędną jego wykładnię i niewłaściwe zastosowanie. Zdaniem skarżącego naruszenie prawa materialnego polega w niniejszej sprawie na

niewłaściwym zastosowaniu przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu ww. przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i uznaniu, że samo posiadanie statusu wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego nie jest podstawą podlegania ubezpieczeniom społecznym, a konieczne jest faktyczne prowadzenie działalności gospodarczej przez spółkę.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania został oparty na art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. - w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, które wynika z faktu, że Sąd Apelacyjny wydał, jak sam wskazuje, orzeczenie o charakterze precedensowym. Jego sens sprowadza się do tego, że cudzoziemiec będący wspólnikiem jednoosobowej sp. z o.o. inkorporowanej na terytorium RP, nie powinien podlegać obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym tylko z tego tytułu (bycia wspólnikiem), gdyż w sytuacji, w której nie uzyskał zgody na pobyt w RP, jego podleganie powinno być uzależnione od faktycznego prowadzenia działalności gospodarczej przez spółkę. Za takim rozumieniem wyżej wymienionych przepisów ma przemawiać racja aksjologiczna i konieczność zamknięcia luki ustawowej.

Organ rentowy wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w Poznaniu i oddalenie odwołania oraz zasądzenia od odwołującego na rzecz organu rentowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Apelacyjnemu w Poznaniu celem ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

Odwołujący się nie wniósł odpowiedzi na skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zasadnie organ rentowy podnosi naruszenie prawa materialnego, które polega w niniejszej sprawie na niewłaściwym zastosowaniu przez Sąd Apelacyjny w Poznaniu przepisów ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych i uznaniu, że samo posiadanie statusu wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością wpisanej do Krajowego Rejestru Sądowego nie jest podstawą podlegania ubezpieczeniom społecznym, a konieczne jest faktyczne prowadzenie działalności gospodarczej przez spółkę. Zakres rozpoznania i orzeczenia (przedmiot

sporu) w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych wyznaczony jest bowiem w pierwszej kolejności przedmiotem decyzji organu rentowego zaskarżonej do sądu ubezpieczeń społecznych, a w drugim rzędzie – przedmiotem postępowania sądowego determinowanego zakresem odwołania od tejże decyzji (wyrok Sądu Najwyższego z 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 121; postanowienie Sądu Najwyższego z 13 października 2009 r., II UK 234/08, LEX nr 553692; M. Szymanowski, Decyzja zamienna organu rentowego, Radca prawny – Zeszyty naukowe 2019, nr 3, s. 5 i n.). Oznacza to, że zakres rozpoznania w sprawie zakresu ubezpieczeń społecznych musi dotyczyć przedmiotu rozstrzygnięcia decyzji organu rentowego. Kognicję sądu ubezpieczeń społecznych określa art. 476 § 2 k.p.c. w związku z art. 477⁹ k.p.c. Stosownie do przepisu art. 378 § 1 k.p.c. sąd drugiej instancji rozpoznaje sprawę w granicach apelacji.

Przedmiotem sporu w niniejszej sprawie jest w istocie to, czy organ rentowy zasadnie przyjął, że odwołujący M. G. jako wspólnik jednoosobowej spółki z o.o. podlegał obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu w okresie do 22 marca 2016 r., co z kolei miało wpływ na ustaloną podstawę wymiaru składek na obowiązkowe ubezpieczenia społeczne tj. emerytalne, rentowe, wypadkowe i Fundusz P. oraz na ubezpieczenie zdrowotne. Nie sposób jednak pominąć uwagi, że Sąd Najwyższy wyklucza jedynie możliwość pracowniczego zatrudniania wspólników jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością na stanowisku prezesa jednoosobowego zarządu spółki oraz wspólnika dominującego (wyroki Sądu Najwyższego: z 23 października 2006 r., I PK 113/06; 23 stycznia 2020 r., II UK 243/18, LEX nr 3220705, 28 czerwca 2023 r., I USKP 84/22, OSNP 2024 nr 4, poz. 43, s. 92). Dlatego właściciele jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością - ze względu na przedmiot zbiorczego tytułu ubezpieczenia, jakim jest „prowadzenie działalności pozarolniczej” - podlegają ubezpieczeniom społecznym na podstawie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej (uchwała Sądu Najwyższego z 22 lutego 2006 r., I UZP 4/05, OSNP 2006, nr 19-20, poz. 304). Status wspólników takich spółek wyłącza konwersję tytułu ubezpieczenia na wynikający z zawarcia umowy o pracę z własną spółką (wyrok Sądu Najwyższego z 11 września 2013 r., II UK 36/13, LEX nr 1391783).

W orzecznictwie nie uznaje się zatem za zatrudnienie pracownicze zatrudnienia dominującego wspólnika wtedy, gdy udział innych wspólników w kapitale zakładowym spółki jest tak mały, że pozostaje w istocie iluzoryczny (wyroki Sądu Najwyższego: z 13 marca 2018 r., I UK 27/17; 18 lipca 2023 r., III USKP 83/22, OSNP 2024, nr 1, poz. 12). Taka skala większości udziałów oraz sposób jej wykorzystywania nakazuje bowiem traktować stosunki pracy w wieloosobowej spółce z ograniczoną odpowiedzialnością na równi ze stosunkami w spółce jednoosobowej, której konstrukcja prawna nie ma odpowiednika na gruncie prawa pracy, gdyż w jej ramach stosunek tego prawa byłby pozbawiony zasadniczych elementów konstrukcyjnych (uchwała Sądu Najwyższego z 8 marca 1995 r., I PZP 7/95; wyrok Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2022 r., I USKP 144/21). W orzecznictwie sądowym przyjmuje się jednak, że przedmiotem rozpoznania i rozstrzygnięcia sądu ubezpieczeń społecznych mogą być jedynie żądania ubezpieczonych niewykraczające poza zakres zaskarżonej decyzji, a przesłanki przyznania prawa do dochodzonego świadczenia powinny być spełnione najpóźniej do momentu jej wydania, gdyż o zasadności przyznania lub odmowy przyznania świadczenia decydują okoliczności istniejące w chwili ustalania tegoż prawa przez organ rentowy, natomiast postępowanie sądowe ma charakter odwoławczy, sprawdzający i weryfikujący (wyroki Sądu Najwyższego: z 20 maja 2004 r., II UK 395/03, OSNP 2005, nr 3, poz. 43; 13 września 2005 r., I UK 382/04, LEX nr 276245; 7 marca 2006 r., I UK 195/05, OSNP 2007 nr 3-4, poz. 55; D. Wajda (w:) P. Rylski (red. nacz.), A. Olaś (red. cz. III) Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Wyd. 2, Warszawa 2023, uwagi do art. 477¹⁰ k.p.c., pkt B).

Należy zgodzić się z zarzutem błędnej wykładni art. 6 ust. 1 pkt 5 w związku z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej przez niewłaściwe ich zastosowanie. Sąd Apelacyjny wydał, jak sam wskazuje, orzeczenie o charakterze precedensowym, którego istota sprowadza się do przyjęcia, że cudzoziemiec będący wspólnikiem jednoosobowej sp. z o.o. inkorporowanej na terytorium RP, nie powinien podlegać obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym tylko z tego tytułu (bycia wspólnikiem), gdyż w sytuacji, w której nie uzyskał zgody na pobyt w RP, jego podleganie powinno być uzależnione od faktycznego prowadzenia działalności gospodarczej przez

spółkę. Za takim rozumieniem wyżej wymienionych przepisów ma przemawiać racja aksjologiczna i konieczność zamknięcia luki ustawowej.

Sąd Najwyższy w niniejszym składzie stoi na stanowisku, że art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej jest rozwinięciem regulacji art. 6 ust. 1 pkt 5 tej ustawy, w myśl którego obowiązkowo ubezpieczeniom emerytalnemu i rentowym podlegają, z zastrzeżeniem art. 8 i art. 9, osoby fizyczne, które na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej są osobami prowadzącymi pozarolniczą działalność oraz osobami z nimi współpracującymi. Z kolei, stosownie do art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej, za osobę prowadzącą pozarolniczą działalność uważa się wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz wspólników spółki jawnej, komandytowej lub partnerskiej. Prawidłowe odkodowanie obu powołanych przepisów musi zatem prowadzić do wniosku, że chodzi w nich o podmioty ubezpieczeń społecznych będące osobami fizycznymi. To one podlegają obowiązkowi ubezpieczeń społecznych oraz to one (a nie spółki, których są wspólnikami) są płatnikami składek na te ubezpieczenia. O ile przy tym, jak trafnie zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z 3 lipca 2019 r. (II UK 24/18, OSNP 2020, nr 8, poz. 82) adresowanie tych przepisów do osób fizycznych będących wspólnikami spółek osobowych nie może budzić jakichkolwiek wątpliwości, o tyle odniesienie ich także do wspólnika spółki kapitałowej (posiadającej przecież osobowość prawną) stanowi specyficzną regulację właściwą dla prawa ubezpieczeń społecznych.

Spór w niniejszej sprawie w istocie dotyczył prawnej kwalifikacji - w kontekście przepisów art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej - podlegania obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności poprzez pozostawanie wspólnikiem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Nie ulega przy tym wątpliwości, iż organ rentowy, w oparciu o dyspozycję normy art. 83 ust. 1 pkt 1 i 2 ustawy systemowej, uprawniony jest do wydawania decyzji, w których rozstrzyga o podleganiu ubezpieczeniom społecznym. W tym kontekście, na uwagę zasługuje regulacja aksjologiczna, ujęta w treści norm Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. W dotychczasowym orzecznictwie Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie podkreślał, że ubezpieczenie społeczne jest formą zabezpieczenia społecznego opartą na zasadach przymusu, powszechności, wzajemności, na obowiązku płacenia składek i na roszczeniowym charakterze

świadczeń (wyroki Trybunału Konstytucyjnego: z 27 stycznia 2010 r., SK 41/07, cz. III, pkt 3.4; 11 lipca 2013 r., SK 16/12, cz. III, pkt 7.1; A. Żurawik, Wykładnia w prawie gospodarczym, Warszawa 2021, § 3. Zasada demokratycznego państwa prawnego, urzeczywistniającego zasady sprawiedliwości społecznej, I. Zasada demokratycznego państwa prawnego w ujęciu krajowym). Prawo do świadczeń uzależnione jest od spełnienia ustawowych wymagań dotyczących opłacania składek oraz odpowiedniego czasu trwania ubezpieczenia. Samo objęcie danej osoby ubezpieczeniem emerytalnym nie jest efektem swobodnej decyzji jednostki, ale wynika z rozstrzygnięcia przyjętego przez ustawodawcę. Osoba, która zalicza się do grupy podmiotów wskazanych w art. 6 i art. 8 ustawy systemowej, nie może zatem, kierując się szeroko rozumianą swobodą decydowania o własnym postępowaniu, zrzec się statusu ubezpieczonego oraz uchylić się od ustawowych obowiązków wynikających z tego faktu. Odnosząc się zaś do norm konstytucyjnych, po pierwsze, zwrócić należy uwagę, iż określona w treści art. 22 Konstytucji zasada swobody prowadzenia działalności gospodarczej, musi być odczytywana łącznie z normą odwołującą się do solidarności i ważnego interesu publicznego (art. 20 Konstytucji). Po drugie, normy konstytucyjne zawierają gwarancje prawa każdego obywatela do zabezpieczenia społecznego (art. 67 Konstytucji), kształtując zasadę powszechności ubezpieczeń społecznych poprzez objęcie nimi wszystkich grup zawodowo czynnych. I wreszcie - po trzecie, przepis art. 84 Konstytucji wyznacza obowiązek ponoszenia ciężarów składowych (wyrok Sądu Najwyższego z 13 czerwca 2023 r., I USKP 87/22, Legalis nr 2949756).

Regulacja ta wzbudzała w przeszłości kontrowersje stanowiące podstawę do wystąpienia do Trybunału Konstytucyjnego ze skargą konstytucyjną, w której zakwestionowano zgodność ww. przepisu z art. 32 ust. 1 oraz art. 32 ust. 1 w związku z art. 64 ust. 1 i 2 Konstytucji RP właśnie w zakresie, w jakim zalicza on do katalogu osób prowadzących pozarolniczą działalność także wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 25 września 2014 r. (SK 4/12, OTK-A 2014, nr 8, poz. 95) orzekł, że art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej, w zakresie odnoszącym się do wspólnika spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, jest zgodny z art. 64 ust. 2 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji RP oraz umorzył postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na

niedopuszczalność wydania wyroku. Uzasadniając orzeczenie, Trybunał między innymi zwrócił uwagę na odrębność prawnopodmiotową wspólnika i spółki kapitałowej oraz fakt, że to nie jednoosobowa spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, ale jej wspólnik jest płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne. Wyjaśnił ponadto, że bezpośrednim powodem wprowadzenia art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej było objęcie ubezpieczeniem wspólników jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, którzy z perspektywy prawa ubezpieczeń społecznych znajdowali się *de facto* w podobnej sytuacji, jak osoby prowadzące działalność gospodarczą. Wymieniony przepis miał zapobiegać zawieraniu przez wspólników jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością umów o pracę ze spółką w celu uzyskania statusu pracowniczego oraz związanych z tym świadczeń z zakresu ubezpieczeń społecznych. Omawiany przepis pozostaje również w związku z treścią innych przepisów zawartych w omawianej ustawie i realizuje postulat powszechności ubezpieczenia społecznego w odniesieniu do wspólników spółek prawa handlowego. Ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych przewiduje różne tytuły ubezpieczenia wspólników spółek z ograniczoną odpowiedzialnością. Podczas gdy wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością podlega ubezpieczeniu na podstawie art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej, to wspólnicy (innych niż jednoosobowe) spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, których łączy ze spółką prawidłowo nawiązany i zgodny z przepisami prawa pracy stosunek pracy, mogą w konkretnych okolicznościach faktycznych podlegać ubezpieczeniu pracowniczemu na podstawie art. 8 ust. 1 ustawy systemowej. Trybunał podkreślił też, że wynikające z art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy zróżnicowanie jest uzasadnione istotnym dla prawa ubezpieczeń społecznych nasyceniem spółki z ograniczoną odpowiedzialnością elementem osobowym oraz szczególnie na tym tle charakterem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Szczególnie silny związek wspólnika ze spółką zachodzi w jednoosobowej spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, w której to jeden podmiot skupia całość uprawnień korporacyjnych oraz majątkowych przysługujących uczestnikom spółki, a w szczególności prawo głosu oraz prawo do zysku.

W uzupełnieniu wskazać należy, że art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej tworzy swoistą fikcję prawną (wyrok Sądu Najwyższego z 28 stycznia 2021 r., I USKP

1/21, OSNP 2021, nr 12, poz. 136), stanowiącą konsekwencję objęcia przez ustawodawcę obowiązkiem ubezpieczeń społecznych osób fizycznych, których sytuacja jest podobna, ale nie tożsama z osobami faktycznie prowadzącymi działalność gospodarczą. O ile bowiem nie budzi wątpliwości, że wspólnicy spółek osobowych zazwyczaj faktycznie prowadzą działalność gospodarczą w rozumieniu art. 2 obowiązującej - w stanie faktycznym niniejszej sprawy - ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (obecnie art. 3 ustawy z dnia 6 marca 2018 r. Prawo przedsiębiorców), o tyle jedynym warunkiem objęcia obowiązkiem ubezpieczeń społecznych wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest zawiązanie takiej spółki i wniesienie do niej odpowiedniego kapitału (udziałów), niezależnie od tego, czy taki wspólnik realizuje w spółce jakiegokolwiek czynności zmierzające do osiągnięcia przez nią efektu gospodarczego. Oczywiście wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością może równocześnie wykazywać aktywność zarobkową, jednakże z całą pewnością nie będzie to działalność prowadzona na własny rachunek, a zwłaszcza na własne ryzyko, lecz wyłącznie na rachunek i ryzyko spółki, w ramach korporacyjnych związków z tą spółką (jako zgromadzenie jej wspólników lub zarząd). Nie można bowiem zapominać o tym, że spółka z ograniczoną odpowiedzialnością posiada osobowość prawną, przez co jest samodzielnym uczestnikiem prowadzonej przez siebie działalności. Innymi słowy, to nie wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością prowadzi działalność, lecz działalność taką prowadzi spółka.

Z kolei w odniesieniu do wspólników jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością w judykaturze Sądu Najwyższego (wyroki z 3 lutego 2011 r., II UK 271/10, LEX nr 817528; 13 czerwca 2023 r., I USKP 87/22, Legalis nr 2949756) wyrażono słuszny pogląd, że obowiązek ubezpieczenia tegoż wspólnika powiązany jest jedynie z posiadaniem przez niego takiego statusu prawnego, a nie z prowadzeniem działalności gospodarczej. W uzasadnieniu tego stanowiska wyjaśniono, że na tle art. 8 ust. 6 ustawy systemowej należy stwierdzić, iż pojęcie „prowadzenie działalności pozarolniczej” jest pojęciem szerszym od działalności gospodarczej określonej w art. 2 ustawy o swobodzie działalności gospodarczej. Do pojęcia działalności gospodarczej w powyższym (wąskim) rozumieniu ustawa o systemie ubezpieczeń społecznych odwołuje się tylko w art. 8 ust. 6 pkt 1, a w

pozostałych punktach tego przepisu wymienia osoby nieprowadzące działalności gospodarczej w ścisłym znaczeniu tego pojęcia. Właśnie w kręgu tych osób znajduje się wymieniony w art. 8 ust. 6 pkt 4 tej ustawy wspólnik jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, który jest objęty obowiązkiem ubezpieczenia bez względu na fakt prowadzenia działalności gospodarczej. Powyższy przepis został wprowadzony od 1 stycznia 2003 r. ustawą z dnia 18 grudnia 2002 r. o zmianie ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 241, poz. 2074 ze zm.), a jego celem było rozszerzenie obowiązku ubezpieczenia społecznego w przypadku wspólników jednoosobowych spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, aby nie musieli oni w celu objęcia ubezpieczeniem zawierać umów z własną spółką.

Podsumowując, należy uznać, że obowiązek ubezpieczenia wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością jest powiązany jedynie z posiadaniem przez niego takiego statusu prawnego, a nie z prowadzeniem działalności gospodarczej. Jedyny wspólnik spółki z ograniczoną odpowiedzialnością podlega zatem obowiązkowo ubezpieczeniom społecznym na podstawie tytułu określonego w art. 8 ust. 6 pkt 4 ustawy systemowej. Z treści tego przepisu wynika bowiem, że samo posiadanie statusu wspólnika jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością decyduje o podleganiu przez niego ubezpieczeniom społecznym z tytułu prowadzenia działalności pozarolniczej (art. 6 ust. 1 pkt 5 ustawy systemowej). Wymaga również podkreślenia, że analogiczne stanowisko zajął Sąd Najwyższy między innymi w wyrokach: z 9 czerwca 2010 r., II UK 33/10 (LEX nr 598436); 3 sierpnia 2011 r., I UK 8/11 (OSNP 2012, nr 17-18, poz. 225); 11 września 2013 r., II UK 36/13 (LEX nr 1391783); 12 lipca 2017 r., II UK 295/16, LEX nr 2347776; 20 sierpnia 2019 r., II UK 74/18, OSNP 2020, nr 7, poz. 73; 3 marca 2020 r., II UK 295/18 (OSNP 2021 nr 4, poz. 43), 12 sierpnia 2020 r., I UK 337/19 (LEX nr 3054462); M. Sik, Obowiązkowe ubezpieczenie społeczne wspólnika spółki jawnej - postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2023 r., III USK 180/23, BISP 2023, Nr 10, s. 88).

Sądy obu instancji odwołały się do racji aksjologicznych przemawiających za tym, że w niniejszej sprawie zbadać należy, kiedy spółka podjęła faktyczną działalność gospodarczą, a nie brać pod uwagę - tylko statusu wspólnika. Sądy nie

rozgraniczyły dwóch kluczowych dla rozstrzygnięcia zagadnień, tj. pierwszego w postaci uzyskania przez cudzoziemca prawa pobytu w RP, drugiego, które dotyczy prowadzenia przez niego działalności w ramach spółki z o.o. Ani prowadzenie działalności przez cudzoziemca w RP w ramach sp. z o.o., ani posiadanie udziałów w spółce, nie są uzależnione od posiadania prawa pobytu. Cudzoziemiec nie jest zobowiązany do pobytu w Polsce podczas prowadzenia działalności gospodarczej, może realizować swoje plany biznesowe, przebywając za granicą. Dopiero okoliczności *stricte* majątkowe wymienione w art. 142 ust. 3 ustawy o cudzoziemcach dają prawo do ubiegania się o prawo pobytu.

Na marginesie należy dodać, że istotą warunków zawartych w art. 142 ust. 1 pkt 3 ustawy o cudzoziemcach jest uzależnienie pozytywnej decyzji o udzieleniu zezwolenia na pobyt czasowy od oceny podmiotu prowadzącego działalność gospodarczą, z którym cudzoziemiec jest związany według kryteriów wskazanych w przepisie: osiągnięty dochód oraz tworzenie miejsc pracy. Zgodnie z art. 142 ust. 1 pkt 3 lit. a tej ustawy podmiot, który prowadzi działalność gospodarczą w roku podatkowym poprzedzającym złożenie wniosku o udzielenie cudzoziemcowi zezwolenia na pobyt czasowy, powinien osiągnąć dochód nie niższy niż dwunastokrotność przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w województwie, w którym ma siedzibę lub miejsce zamieszkania, w trzecim kwartale roku poprzedzającego złożenie wniosku, ogłaszanego przez Prezesa GUS na podstawie art. 30 ust. 2 Ustawy o niektórych formach popierania budownictwa mieszkaniowego (tj. Dz.U. z 2021 r., poz. 2224). Alternatywą dla tego warunku jest ustalenie, że podmiot ten zatrudnia na czas nieokreślony i w pełnym wymiarze czasu pracy co najmniej przez okres roku poprzedzającego złożenie wniosku co najmniej dwóch pracowników będących obywatelami polskimi lub cudzoziemcami, o których mowa w art. 87 ust. 1 pkt 1–9 Ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tj. Dz.U. z 2024 r., poz. 475). Nawet jednak niespełnienie jednego ze wskazanych wyżej warunków, dochodowego i liczby pracowników, nie wyłącza udzielenia zezwolenia, jeżeli podmiot ten wykaże, że posiada środki pozwalające na spełnienie w przyszłości tych warunków lub prowadzi działania pozwalające na ich spełnienie w przyszłości, w szczególności przyczyniające się do wzrostu inwestycji, transferu technologii, wprowadzania korzystnych innowacji lub tworzenia miejsc pracy (art. 142 ust. 1 pkt 3

lit. b; J. Chlebny (red.), Prawo o cudzoziemcach. Komentarz, Warszawa 2020, art. 142). Sąd Najwyższy rozstrzygający w niniejszej sprawie podziela pogląd, że o ile warunki odnoszące się do dochodu albo liczby zatrudnionych pracowników zostały precyzyjnie określone, o tyle możliwość od nich odstąpienia poprzez wykazanie posiadania środków pozwalających na ich spełnienie w przyszłości lub prowadzenie działań pozwalających na ich spełnienie w przyszłości nie zostały jasno określone i pozostawiają organowi znaczny margines luzu decyzyjnego. Wydaje się, że należy to odnieść zwłaszcza do sformułowania „w szczególności przyczyniające się do wzrostu inwestycji, transferu technologii, wprowadzania korzystnych innowacji lub tworzenia miejsc pracy”.

Obowiązek ubezpieczeniowy jest powiązany ze statusem wspólnika, a nie z faktycznym prowadzeniem działalności. Dowód przeciwny co do podlegania w takiej sytuacji polegać powinien na podważeniu wpisów w KRS wskazujących na posiadanie statusu udziałowca, a nie na podnoszeniu okoliczności, jakie przychody osiąga sama spółka, choć już samo składanie sprawozdań finansowych świadczy o gotowości uzyskiwania przez spółkę przychodów z działalności (postanowienie Sądu Najwyższego z 12 sierpnia 2020 r., I UK 337/19, LEX 3054462). W sferze publicznej opartej na zasadzie solidaryzmu, jeżeli podmioty spoza Polski uzyskiwałyby kosztem innych uczestników preferencje, to restrykcyjna praktyka organu rentowego stanowiłaby nieusprawiedliwione ograniczenie w stosunku do podmiotów ujawniających działanie w zgodzie z prawem.

Jak wspomniano już wyżej, uzyskanie prawa pobytu jest następce wobec prowadzenia działalności, jeśli cudzoziemiec o to wystąpi. Działalność w ramach sp. z o.o. może być zatem prowadzona przez cudzoziemca nieprzebywającego (niemającego prawa pobytu) w Polsce. Wykładnia przepisu nie prowadzi zatem do „wewnętrznej sprzeczności” czy też absurdu, jak wskazuje Sąd, lecz stanowi uregulowanie statusu ubezpieczeniowego - również cudzoziemca - w sposób, który polski ustawodawca przyjął dla krajowego prawa ubezpieczeń społecznych. Regulacji takiej nie sprzeciwia się ani aksjologia, skoro następuje objęcie ochroną ubezpieczeniową wspólników jednoosobowych spółek z o.o., ani interes odwołującego, który przy interpretacji sądów w sprawie jest pozbawiony okresu prawie dwóch lat podlegania ubezpieczeniom społecznym.

Odnosząc powyższe rozważania do okoliczności faktycznych niniejszej sprawy, Sąd Najwyższy stwierdza, że zaskarżony wyrok dotyczy właśnie przepisów powołanych w materialnoprawnej podstawie zaskarżenia. Jeśli bowiem odwołujący w całym spornym okresie był jedynym udziałowcem jednoosobowej spółki z ograniczoną odpowiedzialnością, a okoliczność ta nie budzi przecież jakichkolwiek wątpliwości, to z całą pewnością podlegał w tym czasie obowiązkowym ubezpieczeniom społecznym jako osoba prowadząca pozarolniczą działalność gospodarczą.

Podsumowując przedstawioną argumentację, Sąd Najwyższy uznał skargę za uzasadnioną. Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁶ § 1 k.p.c. orzekł jak w punkcie 1 wyroku. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnął na podstawie art. 98 § 1 k.p.c., art. 98 § 1¹ k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c. w punkcie 2 wyroku.

[SOP]

[ał]